Η άνοδος του Χίτλερ στην Γερμανία φάνηκε από την αρχή απειλή για την Σοβιετική Ένωση. Τα αλλεπάλληλα πραξικοπήματά του αντιμετωπίζονταν από την Δύση με την περιβόητη «πολιτική του κατευνασμού», καθώς Βρετανία και Γαλλία ήθελαν κάθε φορά να πιστεύουν ότι ο Χίτλερ ικανοποιήθηκε με όσα πήρε και δεν πρόκειται να συνεχίσει τις αρπαγές εδαφών. Με όλα αυτά, ο Χίτλερ επανέφερε την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία και άρχισε τον εξοπλισμό της Γερμανίας (1935), ανακατέλαβε τη Ρηνανία (1936), δημιούργησε τον άξονα Ρώμης - Βερολίνου με συμμάχους τις Ουγγαρία και Ιαπωνία, προσάρτησε την Αυστρία (11 Μαρτίου 1938), υπέγραψε την Συνθήκη του Μονάχου (29 Σεπτεμβρίου 1938), κυρίευσε την Σουδητία (5 Οκτωβρίου του 1938), ολοκλήρωσε την κατάληψη της Τσεχοσλοβακίας (15 Μαρτίου του 1939) και υπέγραψε συνθήκη για τα πετρέλαια με την Ρουμανία (23 Μαρτίου 1939). Οι στόχοι του ήταν παραπάνω από φανεροί. Ο Στάλιν πρότεινε στην Δύση κοινό μέτωπο κατά του άξονα (17 Απριλίου 1939). Η πρόταση απορρίφθηκε.

Ήταν φανερό ότι ο Χίτλερ είχε βάλει υψηλούς κατακτητικούς στόχους και συνεχώς έπαιζε με τους συμμάχους. Ο αληθινός πόλεμος θα στρεφόταν κάποια στιγμή είτε προς τα ανατολικά είτε προς τα δυτικά. Ο Στάλιν θέλησε να κερδίσει χρόνο. Στις 22 Αυγούστου του 1939, η Σοβιετική Ένωση υπέγραφε συνθήκη με την ναζιστική Γερμανία. Η Ρωσία εξασφάλιζε τα νώτα της προσωρινά και αποδείκνυε έμπρακτα ότι οι αντικομουνιστικές υστερίες του Χίτλερ σκοπό είχαν να ρίξουν στάχτη στα μάτια της Δύσης. Η οποία συνέχισε να κοιμάται τον ύπνο του δικαίου. Αφυπνίστηκε άγρια την 1η Σεπτεμβρίου του 1939, όταν οι γερμανικές στρατιές εισέβαλαν στην Πολωνία.

Δυο βδομάδες μετά την γερμανική εισβολή στην Πολωνία, στις 16 Σεπτεμβρίου, η Ρωσία υπέγραφε με την Ιαπωνία σύμφωνο μη επίθεσης. Την επομένη, 17 του μήνα, οι σοβιετικές δυνάμεις εισέβαλαν στην Ανατολική Πολωνία, βρήκαν μικρή αντίσταση και αιχμαλώτισαν 217.000 Πολωνούς. Δυο μέρες αργότερα (19 του μήνα), οι Σοβιετικοί έφτασαν στα σύνορα της Ουγγαρίας και κυρίευσαν την τότε πολωνική πόλη Βίλνα (σήμερα, πρωτεύουσα της Λιθουανίας). Γερμανοί και Σοβιετικοί συναντήθηκαν στην καρδιά της Πολωνίας (28 Σεπτεμβρίου 1939) και χάραξαν τα πια κοινά τους σύνορα.

Καθώς στην Ευρώπη μια καταθλιπτική ηρεμία άρχισε να επικρατεί μετά την κατάπαυση του πυρός στην Πολωνία, η Σοβιετική Ένωση κήρυξε τον πόλεμο εναντίον της Φινλανδίας. Η εισβολή ξεκίνησε στις 30 Νοεμβρίου 1939. Σε λιγότερο από τρεισήμισι μήνες, όλα είχαν τελειώσει. Στις 12 Μαρτίου 1940, υπογράφηκε η συνθήκη της Μόσχας. Στις 2 Ιουλίου, η Σοβιετική Ένωση κατέλαβε τη Βεσσαραβία και τη Βόρεια Βουκοβίνα, τις οποίες απέσπασε από την Ρουμανία. Στις 25 Αυγούστου 1940, με ταυτόσημες ενέργειες, στη Σοβιετική Ένωση ενσωματώθηκαν η Λιθουανία, η Λετονία και η Εσθονία, ενώ η Δύση είχε ήδη καταρρεύσει.

Στις 6 Μαΐου 1941, ο Ιωσήφ Στάλιν αναλάμβανε και πρωθυπουργός της χώρας.

Το «Σχέδιο Μπαρμπαρόσα»

Στις 2 Φεβρουαρίου 1941, ένα μεγάλο πολεμικό συμβούλιο στη Γερμανία ρύθμισε τις κατευθυντήριες γραμμές του «σχεδίου Μπαρμπαρόσα». Προέβλεπε προέλαση και κατάληψη της Σοβιετικής Ένωσης μέσα σε τέσσερις εβδομάδες. Θα ακολουθούσαν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις με μικρή ένταση. Οι γερμανικές στρατιές θα έπρεπε να επιστρέψουν ως τα Χριστούγεννα, αφήνοντας στην όπως υπολόγιζαν κατακτημένη Ρωσία μόνο τις απαραίτητες δυνάμεις κατοχής.

Στα γερμανοσοβιετικά σύνορα, στην Πολωνία, το πυροβολικό άνοιξε πυρ στις 3.15' τα ξημερώματα, 22 Ιουνίου 1941. Στις 4 το πρωί, ξύπνησαν τον Τσόρτσιλ στο Λονδίνο να του πουν τα νέα. Ενημερώθηκε και ξανάπεσε να κοιμηθεί. Στις 4.30, ο Γερμανός πρεσβευτής στη Μόσχα επέδιδε το τελεσίγραφο στον υπουργό Εξωτερικών, Βιατσεσλάβ Μιχαήλοβιτς Μολότοφ. Στις 12.15, ο Μολότοφ με ραδιοφωνική ομιλία ανάγγειλε στον σοβιετικό λαό την εισβολή και τον βομβαρδισμό των πόλεων Ζιτομίρ, Κίεβο και Σεβαστούπολη. Διακόσιοι οι πρώτοι νεκροί και τραυματίες. Ο πόλεμος έχει ξεκινήσει. Ο Στάλιν αναγκαζόταν να επιστρέψει από την Κριμαία.

Οι Αμερικανοί ειδικοί προέβλεπαν ότι η Σοβιετική Ένωση θα κατέρρεε σε διάστημα «από ένα έως τρεις μήνες». Ο κόσμος όλος στιγμάτιζε την εισβολή. Τα πρώτα νέα επιβεβαίωναν τις αμερικανικές προβλέψεις για το τρίμηνο. Οι Γερμανοί προέλαυναν με τρομερή ταχύτητα. Στις 5 Ιουλίου, τα στρατεύματα του κεντρικού μετώπου κυρίευαν το Μινσκ συλλαμβάνοντας 300.000 Ρώσους αιχμαλώτους. Από τις 7 Ιουλίου, η βόρεια ομάδα στρατιών είχε φτάσει 100 χλμ. από το Λένινγκραντ. Στα νότια, η προέλαση ήταν ακόμα πιο γοργή. Στις 10 Αυγούστου, οι Γερμανοί βρίσκονταν στην πόλη Ουμάν. Την κυρίευσαν στις 12, συλλαμβάνοντας άλλους 150.000 αιχμαλώτους. Η Σοβιετική Ένωση έμοιαζε να μην μπορεί να αντισταθεί.

Ο στρατάρχης φον Ρούντσεντ είχε πια ελεύθερο το δρόμο της όχθης του Δνείπερου που οδηγούσε στο Κίεβο. Οι Γερμανοί έπρεπε οπωσδήποτε να κυριεύσουν αυτή την πόλη, αν δεν ήθελαν να έχουν μια μόνιμη απειλή στα πλευρά τους.

Μπήκαν στην πόλη στις 19 Σεπτεμβρίου και συνέλαβαν 665.000 αιχμαλώτους. Δέκα μέρες αργότερα, στιγμάτισαν τη νίκη τους με τη σφαγή του Μπάμπι Γιαρ: Στις 29 Σεπτεμβρίου, έριξαν 33.771 Εβραίους άνδρες, γυναίκες και παιδιά, σε χαράδρα κοντά στο Κίεβο. Η φρικαλεότητα συνεχίστηκε και την επόμενη ημέρα.

Την ίδια μέρα, 29 του μήνα, οι Γερμανοί έφτασαν στην Αζοφική Θάλασσα. Η Ουκρανία μπροστά τους φαινόταν ανυπεράσπιστη. Προχώρησαν στην πολιορκία της Σεβαστούπολης κι άρχισαν να πιέζουν την Οδησσό.

Βορειότερα, στις 2 Οκτωβρίου, ξεκίνησε η μεγάλη επίθεση με στόχο τη Μόσχα. Στην προέλασή τους, οι Γερμανοί συνέλαβαν άλλους 540.000 αιχμαλώτους. Ως τις 5 Δεκεμβρίου, οπότε ο χειμώνας και τα χιόνια τους σταμάτησαν, είχαν πιάσει πάνω από 2.000.000 αιχμαλώτους.

Στα νότια, η μάχη της Οδησσού κράτησε ως τις 16 Οκτωβρίου. Την ημέρα εκείνη, οι Σοβιετικοί εγκατέλειψαν την πόλη. Οι Γερμανοί προχώρησαν και, στις 2 Νοεμβρίου, πήραν το Κουρσκ. Στα τέλη του μήνα, κυρίευσαν και το Ροστόβ. Το ξαναέχασαν ύστερα από λίγες μέρες όταν οι Σοβιετικοί έκαναν ξαφνική αντεπίθεση.

Οι Γερμανοί δεν προχώρησαν περισσότερο. Με συμμάχους το χιόνι, τη λάσπη και την παγωνιά, οι Σοβιετικοί εξαπέλυσαν τη μεγάλη τους αντεπίθεση σ' όλα τα μέτωπα στις 6 Δεκεμβρίου του 1941.Την επομένη, οι Ιάπωνες χτυπούσαν το Περλ Χάρμπορ.

Η μάχη του Στάλινγκραντ

Η γερμανική επίθεση εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης ξεκαθάρισε το τοπίο των συμμαχιών. Αναγκαστικά, ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος μεταβαλλόταν σε μια μέχρις εσχάτων μάχη ανάμεσα στη δημοκρατία και τον υπαρκτό σοσιαλισμό από τη μια πλευρά και τον μιλιταριστικό ολοκληρωτισμό (ναζισμό, φασισμό και στρατοκρατία) από την άλλη. Σε λόγο του (3 Ιουλίου 1941), ο Ιωσήφ Στάλιν κάλεσε τους λαούς που βρίσκονταν κάτω από την κυριαρχία του άξονα, να οργανώσουν την αντίστασή τους. Η ανταπόκριση στο κάλεσμα έγινε πρωταρχικό καθήκον για τα παράνομα κομμουνιστικά κόμματα και όχι μόνο.

Παράλληλα, η επίθεση ενεργοποίησε θετικά και όλους τους αντικομουνιστές. Ο Τσόρτσιλ εκδηλώθηκε την ίδια μέρα της γερμανικής εισβολής. Ο Ρούσβελτ ακολούθησε, επεκτείνοντας και στην Σοβιετική Ένωση την ομπρέλα του νόμου για τον δανεισμό και την εκμίσθωση.

Στις 28 Ιουλίου 1942, οι γερμανικές στρατιές άρχισαν την προέλαση στον Καύκασο. Η κατάληψη του Στάλινγκραντ και η καταστροφή της βιομηχανίας του ήταν μέσα στους αντικειμενικούς στόχους της επίθεσης. Στις 2 Σεπτεμβρίου, η πολιορκία του Στάλινγκραντ είχε αρχίσει. Μετά από μάχη σώμα με σώμα, οι Γερμανοί κυρίευσαν μια σιταποθήκη στην παλιά πόλη. Όμως, ο Στάλιν είχε πει πως «Η Ρωσία δεν διαθέτει πια άλλα εδάφη για να παραχωρήσει». Και ο υπερασπιστής της πόλης, στρατηγός Τσουίκοφ είχε δώσει εντολή: «Ή το Στάλινγκραντ θα σωθεί ή θα πέσουν όλοι οι υπερασπιστές του».

Για Γερμανούς και Σοβιετικούς, το δεύτερο ήταν το πιο πιθανό. Η έκτη στρατιά και η τέταρτη θωρακισμένη απειλούσαν να συντρίψουν κάθε εμπόδιο, ενώ τα σοβιετικά στρατεύματα βρίσκονταν μακριά. Όμως, οι δυνάμεις του στρατάρχη Φρειδερίκου φον Πάουλους προχωρούσαν βήμα βήμα, με βαριές απώλειες. Οι μάχες ήταν φονικές και η αντίσταση απεγνωσμένη. Στα μέσα Οκτωβρίου, οι Σοβιετικοί εξακολουθούσαν να κρατούν ένα κομμάτι από τα βιομηχανικά βόρεια προάστια και μερικές δεκάδες μέτρα στο κέντρο της πόλης. Η ηρωική αντίστασή τους επί ενάμιση μήνα συγκέντρωσε το παγκόσμιο ενδιαφέρον. Η μάχη του Στάλινγκραντ μετατράπηκε σε μάχη γοήτρου κι ο Χίτλερ ήθελε πια τη νίκη με κάθε θυσία. Έστειλε ενισχύσεις: Ιταλοί, Ρουμάνοι και Ούγγροι προστέθηκαν στις δυνάμεις του φον Πάουλους. Το Στάλινγκραντ κρατούσε.

Στις 8 Νοεμβρίου, όταν ξεκίνησε η σοβιετική αντεπίθεση σ' όλες τις γραμμές του μετώπου, οι Γερμανοί δεν είχαν σημειώσει αξιόλογες προόδους. Στις 19, η σοβιετική προέλαση έχει πια φανερό στόχο την ανακούφιση του Στάλινγκραντ. Στις 21, οι στρατιές του φον Πάουλους είχαν κυκλωθεί. Πια, ήταν αυτός που αμυνόταν, οχυρωμένος στην ηρωική πόλη. Ως το Δεκέμβριο, οι Σοβιετικοί είχαν αποκόψει κάθε γραμμή ανεφοδιασμού των Γερμανών που περιόρισαν στα 50 γραμμάρια τη μερίδα του ψωμιού κάθε μέρα. Στις 8 Ιανουαρίου, οι

Σοβιετικοί πρότειναν στον φον Πάουλους έντιμη παράδοση. Ο Χίτλερ του το απαγόρευσε. Στις 25, η σοβιετική επίθεση ξανάρχισε. Στις 31, σοβιετική μονάδα μπήκε στο κρησφύγετο του Γερμανού στρατάρχη και τον αιχμαλώτισε. Δυο μέρες αργότερα, 2 Φεβρουαρίου 1943, οι Γερμανοί παραδόθηκαν.

Η μάχη του Στάλινγκραντ κράτησε 140 μέρες κι έγινε σύμβολο της αντίστασης κατά των ναζί.

Το Λένινγκραντ και η αντεπίθεση

Ο χειμώνας του 1942 - 43 δεν ήταν τόσο τρομερός στα βόρεια της Σοβιετικής Ένωσης. Οι Γερμανοί που από τα τέλη του 1941 είχαν εγκατασταθεί γύρω από το Λένινγκραντ (επίσημη ονομασία της Πετρούπολης, από το 1924 ως το 1991), πίστευαν ότι πλησίαζε η ώρα να πάρουν την πόλη. Ο στρατάρχης Έριχ φον Μανστάιν έβλεπε πως οι σοβιετικοί στρατιώτες, που αιχμαλωτίζονταν από τον γερμανικό στρατό, ήταν 15χρονα και 17χρονα αγόρια και κορίτσια. Είχε βεβαιωθεί πως, με λίγη προσπάθεια, η Βερμαχτ θα έμπαινε στην πόλη. Έκανε μεγάλο λάθος.

Σαν κεραυνός ξέσπασε η σοβιετική αντεπίθεση τη νύχτα 25 Νοεμβρίου 1942 με στόχο το Λένινγκραντ. Αδυσώπητη η προέλαση του κόκκινου στρατού απωθούσε τους Γερμανούς τριάντα με σαράντα χιλιόμετρα κάθε μέρα, ανταποδίδοντας τον κεραυνοβόλο πόλεμο. Στις 12 Ιανουαρίου 1943, η σοβιετική σφήνα είχε χωθεί 500 χιλιόμετρα βαθιά στα γερμανικά πλευρά. Οι δυνάμεις που πολιορκούσαν το Λένινγκραντ, βρέθηκαν ανάμεσα σε δυο πυρά. Κινδύνευαν να κυκλωθούν. Αναπόφευκτα, ήρθε το σύνθημα της υποχώρησης. Οι Γερμανοί κατάφεραν ν' αποφύγουν τη λαβίδα. Συνέχισαν όμως να υποχωρούν, χωρίς σταματημό.

Η κόκκινη θύελλα στα Βαλκάνια

Μετά τη παράδοση των Γερμανών στο Στάλινγκραντ, οι Σοβιετικοί πήραν την πρωτοβουλία των κινήσεων. Στη Γερμανία, ο Χίτλερ προχώρησε σε νέα επιστράτευση που του απέφερε 1.000.000 άντρες. Οργάνωσε σαράντα μεραρχίες κι εξαπέλυσε νέα επίθεση στις 5 Ιουλίου 1943. Μια σοβιετική αντεπίθεση σταμάτησε τη γερμανική προέλαση και τη μετέτρεψε σε υποχώρηση. Προχωρώντας, οι Σοβιετικοί άρχισαν να ανακαταλαμβάνουν τις πόλεις τους και, στις 25 Σεπτεμβρίου 1943, ξαναπήραν το Σμόλενσκ.

Ο χειμώνας του 1943 - 44 μπήκε τρομερός στο ανατολικό μέτωπο. Παντού, οι Γερμανοί υποχωρούσαν πίσω, στα σημεία απ' όπου ξεκίνησαν. Την 1η Μαρτίου 1944, κανένας Γερμανός στρατιώτης δεν πατούσε σοβιετικό έδαφος, σ' όλη την τεράστια γραμμή των συνόρων. Στο ανατολικό μέτωπο, ο Χίτλερ βρισκόταν στο σημείο απ' όπου ξεκίνησε στις 22 Ιουνίου του 1941, όταν τα στρατεύματά του άρχιζαν την επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης.

Οι Σοβιετικοί συνέχιζαν την προέλαση. Στις 4 Μαρτίου, ο στρατάρχης Ζούκοφ ξεκίνησε νέα επίθεση με στόχο το Τσέρνοβιτς της Ρουμανίας. Οι Γερμανοί αμύνονταν λυσσαλέα προσπαθώντας να κερδίσουν χρόνο ώσπου να τους προλάβει η περίοδος της λάσπης. Σ' αυτές τις περιοχές, όταν τα χιόνια λιώνουν, δημιουργούν απέραντες εκτάσεις παχιάς λάσπης, ιδανικής για τη γεωργία αλλά τρομερής για τις κινήσεις των μαχητών. Οι Γερμανοί είχαν την ελπίδα πως η λάσπη θα σταματούσε τον Ζούκοφ και θα τους έδινε καιρό ν' ανασυνταχτούν. Μια αντεπίθεσή τους με τρεις θωρακισμένες μεραρχίες αποκρούστηκε.

Η περίοδος της λάσπης αποδείχτηκε θανάσιμη για τους Γερμανούς. Η σοβιετική προέλαση συνεχίστηκε με ελαφρά οχήματα που διέθεταν πλατιές ερπύστριες και νικούσαν τη λάσπη. Ο γερμανικός στρατός βρέθηκε μέσα σε κόλαση. Η λάσπη έφτανε ως τα γόνατα κι αχρήστευε τα άρματα. Διαλύονταν. Η όγδοη στρατιά εξαρθρώθηκε (6 Μαρτίου) από το δεύτερο ουκρανικό σώμα που πέρασε, στις 20 του μήνα, τον ποταμό Μπουγκ. Η τέταρτη θωρακισμένη στρατιά διασπάστηκε κι ο σοβιετικός στρατός μπήκε στο Τσέρνοβιτς στις 24 Μαρτίου. Μέσα σε είκοσι μέρες, η προέλαση του Ζούκοφ είχε καλύψει 200 χλμ. Στις 27 Μαρτίου 1944, οι Σοβιετικοί έφτασαν στον Προύθο. Η κατάληψη της Ρουμανίας είχε αρχίσει.

Η σοβιετική επίθεση εκδηλώθηκε στις 20 Αυγούστου κι έμοιαζε με χιονοθύελλα μέσα στο καλοκαίρι: Μια τεράστια τανάλια ανοίχτηκε, με το ένα σκέλος από τον ποταμό Δνείστερο και το άλλο από το Σερέθ. Στις 23, η τανάλια έκλεισε στον Προύθο, εγκλωβίζοντας τις 16 από τις εκεί 21 γερμανικές μεραρχίες. Την ίδια μέρα, οι Ρουμάνοι σταμάτησαν να πολεμούν

ή έστρεψαν τα όπλα τους κατά των Γερμανών.

Στις 30 Αυγούστου, η γερμανική κατάρρευση στα Βαλκάνια είχε ολοκληρωθεί. Άρχιζε η εκκένωση. Στις 5 Σεπτεμβρίου, οι σοβιετικές δυνάμεις ενώνονταν στη Γιουγκοσλαβία με τους παρτιζάνους του Τίτο. Η Βουλγαρία κήρυσσε τον πόλεμο κατά της Γερμανίας αλλά καταλαμβανόταν από τους Σοβιετικούς κι οι γερμανικές δυνάμεις έσπευδαν να εγκαταλείψουν την Ελλάδα.

Τον χειμώνα, η σοβιετική προέλαση επικεντρώθηκε στον «δρόμο για το Βερολίνο». Ο Ζούκοφ πέρασε τον ποταμό Όντερ στις 20 Απριλίου 1945 και μπήκε σφήνα στη γερμανική άμυνα, διασπώντας την σε δυο κομμάτια. Οι δρόμοι για το Βερολίνο άνοιξαν. Στις 21 Απριλίου, οι Σοβιετικοί έβλεπαν μπροστά τους τη γερμανική πρωτεύουσα. Στις 22, άρχισαν οι οδομαχίες. Στις 2 Μαΐου, το Βερολίνο είχε καταληφθεί. Ο Χίτλερ είχε αυτοκτονήσει δυο μέρες πριν.

(Ποντίκι, 21.6.2007) (τελευταία επεξεργασία, 29.4.2009)